

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2009, 2(2), p. 283–223

PRIEŽASTINIO RYŠIO TURTO DRAUDIMO TEISINIUOSE SANTYKIUOSE TAIKymo TEISMŲ PRAKTIKOJE ASPEKTAI

Erikas Saukalas

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Verslo teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 45 25
Elektroninis paštas erikas.saukalas@gmail.com

Pateikta 2009 m. kovo 12 d., parengta spausdinti 2009 m. birželio 19 d.

Anotacija. *Draudiko pareiga mokėti draudimo išmoką atsiranda nustatčius priežastinį ryšį tarp draudimo rizikos (tikėtino pavojaus, gresiančio draudimo objektui) ir atsiradusio nuostolio. Daugiausia sunkumų nustatant priežastinį ryšį kyla turto draudime, kai nuostolio atsiradimą lemia tiek draudžiamosios, tiek nedraudžiamosios rizikos.*

Straipsnyje nurodoma, kad priežastinio ryšio teorijos, kuriomis remiantis nustatoma deliktinė civilinė atsakomybė, nėra pritaikytos turto draudimo teisiniams santykiams, pasižymintiems specifiškumu. Draudimo teisiniuose santykiuose svarbu nustatyti faktinį, objektyvų priežastinį ryšį, tuo tarpu deliktinėje civilinėje atsakomybėje priežastinis ryšys yra glaudžiai susijęs su asmens kalte.

Lietuvos teisės doktrina nepateikia atsakymo, kokiomis priežastinio ryšio teorijomis reikėtų vadovautis turto draudimo santykiuose, kai nuostolių atsiradimui įtakos turėjo kelios rizikos, todėl straipsnyje dėmesys sutelkiamas į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo nutartis, siekiant nustatyti, kaip teismų praktikoje sprendžiamas šis klausimas.

Straipsnyje taip pat pateikiama reikšmingiausių užsienio valstybių teisminių bylų pavyzdžių, atskleidžiančių atitinkamų draudimo priežastinio ryšio teorijų turinį.

Reikšminiai žodžiai: *civilinė teisė, draudimas, priežastinis ryšys, turto draudimas, civilinės atsakomybės draudimas, draudikas, draudėjas.*

Įvadas

Draudėjas įgyja teisę į draudimo išmoką, kai tarp draudimo rizikos ir patirto nuostolio nustatomas teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys. Draudimo santykiuose priežastinis ryšys atlieka svarbią funkciją, nes yra būtinas elementas atsirasti draudimo įmonės pareigai išmokėti draudimo išmoką. Tačiau nors šis klausimas ir svarbus, priežastinio ryšio išraiškos draudimo teisiniuose santykiuose aspektai Lietuvos teisės doktrinoje nebuvo tiriama ir nagrinėjami. Vienintelis šaltinis, kuriame paliečiamas šis klausimas, yra dr. Tomo Kontauto monografija¹. Tai, kad ši tema palikta nuošalyje ir iki šiol nesukėlė mokslininkų diskusijos, galima būtų paaiškinti prielaida, kad daugelis jų nemato poreikio draudimo priežastinį ryšį nagrinėti už civilinės atsakomybės priežastinio ryšio, kuris reglamentuojamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.247 straipsnyje, ribų. Užsienyje, priešingai, dauguma draudimo tematika rašančių mokslininkų² visiškai pagrįstai pažymi, jog priežastinio ryšio civilinėje atsakomybėje ir draudimo teisėje negalima tapatinti, ypač turto draudime. Užsienio literatūroje galima būtų rasti nemažai šaltinių, kuriuose pateikiama įvairių priežastinio ryšio teorijų, pritaikytų turto draudimui, tačiau jos dažnai yra skirtingos, todėl nuspręsti, kurios iš jų tiktų Lietuvos teisei sistemai, yra sudėtinga. Reikėtų atsižvelgti ir į tai, kad draudimas kaip verslo šaka yra gana dinamiškas: įvairūs gamtos jėgų kataklizmai, kurių pastaruoju metu pasaulyje vis daugiau, grasina didžiuliais nuostoliais draudikams, versdami juos nuolat pildyti ir tobulinti draudimo taisykles, tarp jų ir su priežastiniu ryšiu susijusias sąlygas. Šios modifikacijos savo ruožtu turi įtakos ir atitinkamų ginčų sprendimui, naujos praktikos formavimui bei teorijos vystymuisi.

Nesant aiškios teisės reglamentavimo bei doktrinos pozicijos, kokiomis vis dėlto priežastinio ryšio teorijomis reikėtų vadovautis turto draudime, neabejotinai aktualu nustatyti, kaip teismai sprendžia šį klausimą. Straipsnyje siekiama atskleisti teismų formuojamą praktiką bei įvertinti jos teisingumą atsižvelgiant į egzistuojančias priežastinio ryšio doktrinas. Lietuvos teismai yra išsprendę nedaug bylų, tinkančių priežastinio ryšio aspektams atskleisti, todėl straipsnyje pateikiama ir užsienio teismų praktikos pavyzdžių.

1 Kontautas, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007.

2 McDowell, B. Causation in Contracts and Insurance. *Connecticut Law Review* [interaktyvus]. 1988, 569 [žiūrėta 2008-08-16]. <<http://www.heinonline.org>>; Lowry, H. and Rawlings, P. Proximate Causation in Insurance Law. *The Modern Law Review Limited* [interaktyvus]. 2005, 66 [žiūrėta 2008-08-09]. <<http://web.ebscohost.com>>; Fierce, R. A. Insurance Law – Concurrent Causation: Examination of Alternative Approaches. *Southern Illinois University Law Journal* [interaktyvus]. 1985, 527 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://www.heinonline.org>>; Brewer, W. C. *Concurrent Causation in Insurance Contracts*. *Michigan Law Review* [interaktyvus]. 1961, 8 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://www.heinonline.org>>; Lynch, C. L. Concurrent Causation Exclusion: Don't Let Your Insurer Turn Your All-Risk Coverage into No-Risk Coverage. *Risk Management Letter* [interaktyvus]. 2005, 3 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://www.lindquist.com>>.

Tiriant pasirinktus klausimus taikyti sisteminis, lyginamasis, istorinis, loginis, lingvistinis, kritikos ir kt. metodai.

1. Turto draudimo bylose taikomo priežastinio ryšio santykis su priežastiniu ryšiu deliktinėje civilinėje atsakomybėje

Prieš nagrinėjant priežastinio ryšio taikymo turto draudimo bylose klausimą, tikslinga išsiaiškinti, ar teismai atriboja priežastinį ryšį, kuriuo vadovaujamosi deliktinėje civilinėje atsakomybėje, nuo priežastinio ryšio, taikomo turto draudime.

Pagal CK 6.247 straipsnį yra atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę taip, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmy (veikimo, neveikimo) rezultatu. Kaip nurodoma CK komentare, priežastiniam ryšiui konstatuoti užtenka įrodyti, kad skolininko elgesys yra pakankama nuostolio atsiradimo priežastis³. Pagal teismų praktiką priežastinio ryšio nustatymo civilinėje byloje procesą santykinai galima skirstyti į du etapus. Pirmą, yra nustatomas faktinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar žalingi padariniai kyla iš neteisėtų veiksmy, t. y. nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Antra, nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisiškai nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo. Tam, kad būtų konstatuotas priežastinio ryšio buvimas ar nebuvimas, *būtina visapusiškai analizuoti atsakovo veiksmus* ir bylos faktines aplinkybes⁴. Atsakovo veiksmai analizuojami nustatant, kokias pareigas jis turėjo ir kaip jis jas vykdė; sprendžiamas klausimas, ar atsakovas numatė ir ar privalėjo numatyti savo neteisėtų veiksmy pasekmes. Taigi, šiuo atveju priežastinis ryšys iš esmės yra glaudžiai susijęs su asmens kalte.

Turto draudimo bylose, priešingai, asmens kaltės klausimas nėra svarbus. Priežastinis ryšys šiose bylose dažniausiai yra analizuojamas objektyviaja prasme: siekiama nustatyti objektyvias, nuo žmogaus valios nepriklausančias, žalos priežastis.

Šias nuostatas galima iliustruoti tokiu pavyzdžiu. Automobilį, kuris buvo apdraustas transporto priemonių draudimu (Kasko) nuo visų rizikų, apgadino gaisras, kilęs salono viduje po atliktų elektros instaliacijos remonto darbų. Šiuo atveju išmokant draudimo išmoką svarbu tai, kad žalą sukėlė draudimo rizika (ugnis); elektros instaliacijos meistro veiksmai nėra analizuojami. Taikant civilinę atsakomybę ši situacija atrodo kitaip. Jeigu nebūtų draudimo sutarties, reikšmės atlyginant nuostolius turėtų ne techninė žalos priežastis, o nekokybišką remontą atlikusio asmens kaltas elgesys.

3 Mikelėnas, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003, p. 338.

4 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-556/2005; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-518/2006; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-345/2007.

Užsienio mokslininkai taip pat nurodo, kad priežastinis ryšys draudimo ir deliktinės civilinės atsakomybės teisiniuose santykiuose skiriasi⁵. Delikto atveju yra svarbi civilinės atsakomybės priežastinio ryšio paskirtis – nustatyti kaltus asmenis, atsakingus už padarytą žalą. Tuo tarpu turto draudimo santykiuose akcentuojama žalos prigimtis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) 2007 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-554/2007 iliustruoja, kaip minėti skirtumai pasireiškia teismų praktikoje. Šioje byloje nustatyta, kad draudėjo butas buvo užlietas, vandeniui prasišverbus iš namo viršutinio aukšto patalpų, kuriose buvo netvarkingi santechnikos įrenginiai (trūko vandens pritekėjimo į kriauklę žarnelė). Ieškovas (draudimo įmonė) išmokėjęs draudimo išmoką ir vadovaudamasis CK 6.1015 straipsnio 1 dalimi, kreipėsi į teismą su ieškiniu prašydamas priteisti iš atsakovų – viršutinio aukšto patalpų savininko bei nuomininko trečiajam asmeniui išmokėtą draudimo išmoką. Ieškovo nuomone, už padarytą žalą yra atsakingas tiek nuomininkas, kuris priimdamas nuomoti turtą nesielgė kaip apdairus ir rūpestingas nuomininkas (nebuvo pasirašytas patalpų perdavimo aktas, nebuvo tinkamai apžiūrėti, patikrinti, išbandyti patalpoje esantys santechnikos įrenginiai), tiek ir šių patalpų savininkas, kuris taip pat nesielgė kaip apdairus bei rūpestingas nuomotojas (nepareikalavo surašyti patalpų perdavimo akto, sutartyje nebuvo užfiksuota santechnikos įrangos techninė būklė). Šioje byloje LAT konstatavo, kad priežastinis ryšys, kaip civilinės teisės pažeidimo sudėties elementas, yra teisinė, o ne techninė kategorija. LAT nurodė, kad nagrinėjamoje byloje priimtas apeliacinės instancijos teismo nutarties turinys leidžia teigti, kad apeliacinės instancijos teismas neleistina *sutapatino techninę gedimo priežastį ir teisinį priežastinį ryšį*, nevertino priežastinio ryšio buvimo ar nebuvimo atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, todėl negalima pripažinti, kad apeliacinės instancijos teismo išvados dėl priežastinio ryšio atitinka teisinį reglamentavimą. Priešingai, draudimo įmonei sprendžiant klausimą dėl išmokos trečiajam asmeniui išmokėjimo pagal turto draudimo sutartį būtent *techninės* priežasties (trūkusios vandens pritekėjimo į kriauklę žarnelės) nustatymas vaidino lemiamą vaidmenį, o kitos priežastys, tokios kaip viršutinio aukšto patalpų savininko ir nuomininko apdairumas bei rūpestingumas, reikšmės neturėjo. Taigi, tarp priežastinio ryšio civilinėje atsakomybės ir turto draudimo santykiuose buvo nubrėžta aiški riba.

Pasakytina, kad teismai ne visada pastebi skirtumą tarp priežastinio ryšio teisiniuose turto draudimo ir deliktinės civilinės atsakomybės santykiuose. Vienoje iš draudimo bylų ieškovas kreipėsi į teismą reikalaujantis iš draudimo įmonės priteisti nustatytos sumos draudimo išmoką⁶. Ieškovas nurodė, kad pagal turto bei pastatų draudimo sutartį, sudarytą su atsakovu (draudimo įmone) ir patvirtintą Turto draudimo nuo ugnies ir kitų rizikų liudijimu, įmonės pastatai buvo apdrausti nuo įvairių rizikų, tarp jų ir ugnies. Įmo-

5 Fierce, R. A. Insurance Law - Concurrent Causation: Examination of Alternative Approaches. *Southern Illinois University Law Journal* [interaktyvus]. 1985, 527 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://www.heinonline.org>>; Douglas, G. Houser, Christopher, M. Kent. Concurrent Causation in First-Party Insurance Claims: Consumers Cannot Afford Concurrent Causation. *Tort & Insurance Law Journal* [interaktyvus]. 1986, 573 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://www.heinonline.org>>.

6 Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2a-104/2005; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-454/2005.

nei priklausančiuose pastatuose dėl kilusio gaisro, sudegus pastato antrajam aukštui, ieškovas patyrė kelių šimtų tūkstančių litų nuostolių. Atsakovas atsisakė mokėti draudimo išmoką, nurodydamas, kad gaisras kilo dėl sargo, kuris pažeidė priešgaisrines saugos taisykles, kaltės ir dėl to, kad pastate buvo neteisingai įrengtos krosnys. Dėl šių priežasčių, atsakovo teigimu, įvykis pripažintinas nedraudžiamuoju pagal Turto draudimo nuogunes ir kitų rizikų taisykles ir draudikas turi teisę nemokėti draudimo išmokos.

Tiek apygardos teismas, tiek Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija remdamiesi CK 6.1014 straipsniu bei Draudimo įstatymo⁷ 12 straipsnio 2 dalimi ir 17 straipsnio 1 dalies 1 punktu konstatavo, jog *nedraudžiamieji įvykiai turi būti nustatomi atsižvelgiant į kaltę* (tyčią arba didelį neatsargumą). LAT konstatavo, kad byloje nėra nustatyta, kad gaisras kilo dėl priešgaisrinės saugos bei turto saugaus eksploatavimo taisyklių, taip pat gamybos technologinio proceso pažeidimų, t. y. nebuvo nustatytas pažeidimų ir kilusio gaisro priežastinis ryšys.

Manytina, kad toks teismų atliktas aplinkybių vertinimas nėra visiškai teisingas. Visų pirma, pažymėtina, jog įvykį pripažįstant draudžiamuoju, priežastinis ryšys turi būti nustatytas tarp rizikos ir atsiradusios žalos, o ne tarp pažeidimų ir kilusio gaisro. Šioje byloje buvo nustatyta, kad žalą sukėlė būtent gaisras. Antra, jeigu gaisro, kaip rizikos, atsiradimą nulėmė kita priežastis, ji turėjo būti taip pat objektyvaus pobūdžio, pavyzdžiui, katilo sprogimas. Nėra svarbu, ar buvo pažeistos jo eksploatavimo taisyklės ir kokia kaltės forma (tyčia ar dideliu neatsargumu) pasireiškė asmens neteisėti veiksmai. Pažeidusio saugos taisykles asmens kaltės forma yra svarbi *ne nustatant draudžiamąjį įvykį, bet svarstant draudimo išmokos nemokėjimo arba jos mažinimo klausimą*. Taigi, šioje byloje teismai nepagrįstai vertino priežastinį ryšį ir atitinkamai sprendė įvykio pripažinimo draudžiamuoju klausimą atsižvelgdami į asmens, sukėlusio žalą, kaltės formą – turto draudimo teisiniuose santykiuose buvo klaidingai taikoma civilinės atsakomybės instituto priežastinio ryšio kategorija.

Priežastinis ryšys deliktinėje civilinėje atsakomybėje ir turto draudimo teisiniuose santykiuose nėra tapačios teisinės kategorijos. Draudimo teisiniuose santykiuose svarbu nustatyti faktinį, objektyvų priežastinį ryšį, tuo tarpu deliktinės civilinės atsakomybės atveju priežastinis ryšys yra svarbus nustatant asmens kaltę, t. y. identifikuojant asmenis, atsakingus už žalą padarymą.

2. Priežastinio ryšio doktrinų taikymas turto draudimo byloje

Nustačius, kad turto draudimo teisiniuose santykiuose taikomo priežastinio ryšio negalima tapatinti su civilinės atsakomybės priežastiniu ryšiu bei atsižvelgus į tai, kad Lietuvos teisės doktrinoje nekalbama apie tai, kokia priežastinio ryšio teorija reikėtų vadovautis turto draudimo byloje, svarbu išnagrinėti, kaip šis klausimas sprendžiamas

7 Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr.73-1742. Šio įstatymo 12 str. 2 d. nustatyta, kad draudėjas ar draudimo įmonė laikomi pažeidusiais draudimo sutarties sąlygas tik nustačius jų kaltę, o 17 str. 1 d. 1 p. reglamentuota, jog draudimo įmonė turi teisę sumažinti ar atsisakyti išmokėti draudimo išmoką, jeigu draudžiamasis įvykis atsitiko dėl draudėjo apdraustojo kaltės (tyčinės veikos), išskyrus veiksmus, susijusius su pilietinės pareigos atlikimu arba gyvybės, sveikatos, garbės ir orumo gynimu.

teismų praktikoje. Teismai nagrinėdami draudimo bylas priežastinio ryšio klausimą sprendžia gana skirtingai, tuo tarpu užsienio šalių, kuriose draudimo teisė turi senas tradicijas, doktrinos yra išplėtotos tam tikros priežastinio ryšio turto draudimo teisiniuose santykiuose teorijos, todėl tikslinga analizuojamu klausimu priimtus Lietuvos teismų sprendimus skirstyti pagal tai, kokios teorijos požymiai juose dominuoja.

2.1. Būtiniosios priežasties doktrina (angl. „*but for cause*“)

2.1.1. Doktrinos taikymo sąlygos

Pagal būtiniosios priežasties teoriją, kai žala atsirado dėl dviejų ar daugiau rizikų, nuostolis pagal draudimo sutartį atlyginamas, jei bet viena iš minėtų rizikų yra drausta. Vadovaujantis šia doktrina neatsižvelgiama tik į nutolusias žalos priežastis. Pagal šią teoriją iš esmės nėra svarbu, kokia rizika įvyko pirma ir koku mastu kiekviena iš jų prisidėjo prie nuostolio atsiradimo. Draudikas privalo išmokėti draudimo išmoką visais atvejais, kai nustatoma, kad draudimo rizika *pastebimai ir reikšmingai* turėjo įtakos žalos atsiradimui.

Šios teorijos taikymą galima išvelgti LAT civilinėje byloje Nr. 3K-3-98/2008, kurioje ieškovė kreipėsi į teismą dėl draudimo išmokos iš draudimo įmonės priteisimo, nes draudimo sutartimi apdraustas nebaigtas statyti gyvenamasis namas ir du ūkiniai pastatai nukentėjo nuo gaisro ir gamtinių jėgų bei nuo trečiųjų asmenų neteisėtos veiklos. Byloje buvo nustatyta, kad ieškovė, pastebėjusi namo sienose plyšius ir įtrūkimus, savo iniciatyva atliko ekspertizę, kurios metu buvo nustatyta, kad namo sienų būklė yra avarinė, o sienų sutrūkinėjimo priežastys yra pamatų nusėdimas arba nukrypimas nuo projekto dėl statybos darbų. Ieškovė teigė, kad namo sienų įtrūkimai atsirado dėl pamatų nusėdimo, o šie nusėdo dėl grunto nusėdimo. Pagal Turto draudimo taisyklės grunto nusėdimas buvo draudžiamasis įvykis. Jis įvyko sutarties galiojimo metu, todėl, ieškovės teigimu, jai priklauso draudimo išmoka. Atsakovas, priešingai, pripažino įvykį nedraudžiamuoju ir atsisakė mokėti draudimo išmoką.

Šioje byloje LAT pažymėjo, kad pamatų nusėdimo priežastys gali būti dvi: ne tik gamtos jėgos, bet ir statybos brokas. Toliau teismas konstatavo, jog „jeigu nustatytas draudiminis įvykis, t. y. vienintelė ar *viena iš nuostolius nulėmusių priežasčių* yra draudimo sutartyje numatyta aplinkybė, tai teismas, vadovaudamasis abiejų šalių interesais pagal konkrečias bylos aplinkybes, gali nuspręsti, ar teisinga iš viso nepriteisti draudimo išmokos, ar priteisti jos dalį“. Taigi, šioje nutartyje teismas išsakė savo nuomonę tiek dėl įvykio pripažinimo draudžiamuoju, kai įvykį sukėlė kelios priežastys, tiek dėl draudimo išmokos mažinimo ar neišmokėjimo. Vadovaujantis išsakyta LAT pozicija galima daryti išvadą, jog įvykis pripažintinas draudžiamuoju ir tais atvejais, kai *tik viena iš kelių priežasčių*, sukėlusių žalą, yra draudžiamoji rizika. Atitinkamai, net nustačius šioje byloje, kad pamatų nusėdimo priežastis yra ne tik grunto nusėdimas (rizika, apdrausta draudimo sutartimi), bet ir nekokybiška statyba (nedraudžiama rizika), įvykis vis tiek yra vertinamas kaip draudžiamasis. Toks aiškinimas iš esmės atitinka *būtiniosios priežasties doktrinos* taikymo požymius. LAT nesprendė klausimo, kuri iš priežasčių yra pagrin-

dinė ar dominuojanti, ar jos įvyko kartu ar tam tikru nuoseklumu; užteko įsitikinti, jog pamatų nusėdimas reikšmingai prisidėjo prie žalos atsiradimo (ši aplinkybė konstatuota ekspertizės išvadoje). Būtiniosios priežasties teorijai taikomas tik vienas reikalavimas – priežastis neturi būti tiek nutolusi, kad jos ryšys su atsiradusia žala nepasidarytų per silpnas.

Akivaizdus šios teorijos pavyzdys užsienio valstybių teismų praktikoje yra Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) teismo byla *Spece v. Erie Insurance Group*, kurioje draudėjai kreipėsi į teismą reikalaudami atlyginti jų rūsiui vandens padarytą žalą. Rūsus užtvino, kai išsijungė nutekamojo vandens šulinio siurblys, nes žaibas trenkė į miesto transformatorių nutraukdamas elektros energijos tiekimą⁸. Draudimo sutartis tarp nedraudžiamųjų rizikų numatė, kad nuostolis neatlyginamas tais atvejais, kai žala atsirado dėl vandens, cirkuliuojančio nutekamojo vandens šulinio siurblyje, poveikio, taip pat dėl elektros energijos nutraukimo, jeigu jis buvo nutrauktas už namo ribų. Pensilvanijos aukštesnysis teismas pripažino, kad šios nedraudžiamos rizikos gali būti taikytinos byloje, tačiau pažymėjo, jog „jeigu nebūtų žaibo, kuris trenkė į transformatorių, nebūtų nutrauktas elektros energijos tiekimas, vandens siurblys nebūtų nustojęs dirbti ir vanduo nebūtų patekęs į draudėjo namą“. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pagal sutartį draudimo apsauga taikoma žaibo padarytai žalai, todėl atsižvelgiant į tai, kad draudimo rizika (žaibas) reikšmingai prisidėjo prie rūsiio užtvindymo, teismas tenkino draudėjų ieškinį. Taigi, draudžiamajam įvykiui konstatuoti pakako nustatyti, jog tik viena iš priežasčių yra draudžiamoji.

Būtiniosios priežasties doktrinos pagrindinis trūkumas yra tai, kad ji gali nepagrįstai išplėsti draudimo apsaugos ribų pažeisdama draudimo sutarties šalių – draudėjo ir draudiko – lygiateisiškumą bei sudarydama sąlygas draudėjui piktnaudžiauti savo teisėmis. Pagal šią teoriją, draudikas priverstas išmokėti draudimo išmoką netgi tais atvejais, kai didelė nuostolių dalis atsirado dėl nedraudžiamųjų rizikų. Šios doktrinos taikymas praktikoje turi būti kruopščiai įvertintas ieškant draudiko ir draudėjo interesų pusiausvyros.

2.1.2. Doktrinos taikymo atmainos

Nors pagal bendrą būtiniosios priežasties doktrinos taisyklę nuostolis atlyginamas, jei bent viena iš rizikų, sukėlusių žalą, yra apdrausta, egzistuoja tam tikros šios teorijos atmainos. LAT minėtoje byloje nurodė, kad išmokos mokėjimo klausimas sprendžiamas atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes bei abiejų šalių interesus⁹. Šiuo atveju reikėtų sukonkretinti, kad teisės atsisakyti mokėti draudimo išmoką ar ją mažinti pagrindai nustatomi Draudimo įstatymo 82 straipsnyje bei Draudimo taisyklėse. Draudimo įstatyme draudikui nesuteikiama teisė atsisakyti mokėti arba mažinti draudimo išmoką tais atvejais, kai žalą sukėlė ne tik draudžiamoji, bet ir nedraudžiamoji rizika arba Draudimo taisyklėse neaparta rizika. Taigi, jeigu tokios aplinkybės nėra nustatytos Draudimo taisyklėse, draudimo išmoka negalės būti mažinama.

8 Phillips, M. C., Coplen, L. L. Concurrent Causation versus Efficient Proximate Cause in First-Party Property Insurance Coverage Analysis. *Brief* [interaktyvus]. 2007, 36 [žiūrėta 2008-08-09]. <<http://heinonline.org>>.

9 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-98/2008.

Pažymėtina, kad užsienio praktikoje remiantis būtiniosios priežasties doktrina susiformavo tam tikros papildomos sąlygos, nuo kurių priklauso, ar bus mokama draudimo išmoka.

JAV Nebraskos valstijos aukščiausiasis teismas byloje *Graff v. Farmer's Mutual Home Insurance Company* tyrė atvejį, kai nebuvo žinoma, ar žala stogui buvo padaryta dėl vėjo (draudžiamosios rizikos), ar dėl sniego, kurį vėjas pripūtė ant stogo (rizikos, kuri sutartyje nebuvo priskirta draudžiamosioms rizikoms, tačiau tuo pat metu nebuvo ir išvardyta nedraudžiamųjų rizikų sąrašė), arba dėl šių minėtų dviejų rizikų derinio¹⁰. Teismas remdamasis pateiktais įrodymais konstatavo, kad vėjas prisidėjo prie žalos atsiradimo, todėl nuostolis turi būti atlygintas visiškai. Savo sprendimą jis motyvavo tuo, kad nors vėjas buvo tik pirminė, bet ne tiesioginė žalos priežastis, lemiamas faktas šioje byloje yra tai, kad, pirma, draudimo sutartis nenumatė, kad nuostolis atlyginamas tik tais atvejais, kai žala padaroma dėl *tiesioginio* vėjo veikimo, ir, antra, *kitas faktorius (sniegas), prisidėjęs prie žalos atsiradimo, nebuvo aiškiai įvardytas kaip nedraudžiamasis*. Pagal šios bylos suformuotą praktiką, visa draudimo išmoka išmokama, kai priežasčių daugeto atveju nuostolį sukėlė draudimo rizika kartu su rizika, kuri draudimo sutartyje nebuvo numatyta. Taigi, draudimo įmonė priversta mokėti išmoką, kai tarp daugiau nei dviejų nuostolį nulėmusių priežasčių tik viena buvo draudžiamoji, o toks draudimo išmokos išmokėjimas nėra visiškai pagrįstas.

Kita vertus, tais atvejais, kai žala padaroma dėl draudžiamosios rizikos, veikiančios kartu su kitomis nedraudžiamosiomis rizikomis, draudėjui draudimo išmoka gali būti nemokama, nes draudikas negali būti atsakingas už žalą (arba jos dalį), kurią sukėlė *nedraudžiamasis* įvykis. Išimtis gali būti taikoma tuo atveju, jeigu žala atsiradusi dėl draudžiamosios rizikos, gali būti atskirta nuo žalos, padarytos dėl nedraudžiamosios rizikos, – tada nuostolis proporciškai atlyginamas ta dalimi, kuri yra draudžiamoji įvykio padarinys.

JAV teismo byloje *Fiess v. State Farm Lloyds* potvynio vanduo dėl smarkios tropikų audros užliejo draudėjų namus. Draudėjai kreipėsi į teismą reikalaudami iš draudiko State Farm Lloyds priteisti visus nuostolius, patirtus dėl patalpų užteršimo žeme, motyvuodami tuo, kad žala buvo padaryta iki potvynio, dėl nuolatinio vandens pratekėjimo pro jų stogo, kanalizacijos, šildymo ir oro kondicionavimo bei ventiliacijos tarpus. Draudikas tvirtino priešingai – kad žemės į namą prinešė potvynis, kuris pagal draudimo sutartį buvo nedraudžiamoji rizika¹¹. Apeliacinės instancijos teismas byloje konstatavo, jog tais atvejais, kai draudžiamoji rizika ir nedraudžiamoji rizika veikia kartu sukeldamos žalą, draudėjui gali būti atlyginami nuostoliai, padaryti dėl draudžiamosios rizikos, jeigu jis pateikia įrodymus, *leidžiančius atskirti apdraustą ir neapdraustą žalą*. Šioje byloje buvo konstatuota, kad draudėjai pateikė pakankamai įrodymų, leidžiančių nuspręsti, kad žala dėl žemės, kuri susikaupė namo sistemose, buvo padaryta dėl nuolatinio vandens pratekėjimo, bet ne dėl potvynio, todėl draudėjams buvo priteista reikalaujama žala.

10 Withers, R. D. Proximate Cause and Multiple Causation in First – Party Insurance Cases. *20 Forum* [interaktyvus]. 1985, 256 [žiūrėta 2008-08-16]. <<http://heinonline.org>>.

11 Smith, R. L.; Simpson, F. A. Causation in Insurance Law. *South Texas Law Review* [interaktyvus]. 2006, 48 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://images.jw.com>>.

Vadovaujantis šios bylos precedentu tais atvejais, kai žala, padaryta dėl draudžiamosios rizikos, *negali būti atskirta* nuo žalos, kuri atsirado dėl nedraudžiamosios rizikos, ir nuostolis negali būti proporciškai paskirstytas tarp kiekvienos iš rizikų, *nėra atlyginami visi nuostoliai*.

Pažymėtina, kad tokios taisyklės taikymas nėra visiškai teisingas draudėjo atžvilgiu, nes draudikas galės nemokėti išmokos netgi tais atvejais, kai nedraudžiamoji rizika tik iš dalies prisidėjo prie nuostolio atsiradimo, tačiau jos sukeltą nuostolį nebūtų įmanoma atskirti nuo draudžiamųjų rizikų sukulto nuostolio. Taigi, iš esmės tai reikštų, kad draudėjas, norėdamas gauti draudimo išmoką arba jos dalį, turi įrodyti, kad vienintelė žalos arba tam tikros aiškios jos dalies priežastis yra draudžiamoji rizika. Šiuo atveju labiau ginami draudiko interesai, nes paskirstyti žalą tarp draudžiamosios ir nedraudžiamosios rizikų daugeliu atvejų būtų labai sudėtinga.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad remiantis būtiniosios priežasties doktrina kitose valstybėse taikomos draudimo išmokų išmokėjimo taisyklės nevisiškai užtikrina tinkamą draudėjų ir draudikų interesų pusiausvyrą. Tačiau šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad klausimas dėl išmokos išmokėjimo sprendžiamas atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, kuriomis nuostolis buvo padarytas. Manytina, kad ir Lietuvoje tikslinga numatyti sąlygas, kurios leistų teisingai apskaičiuoti draudimo išmokos dydį tais atvejais, kai draudimo taisyklės nenumato išmokos mažinimo, o nuostolis padaromas dėl draudžiamosios ir nedraudžiamos arba draudimo sutartyje nenumatytos rizikos.

2.2. Artimiausios priežasties (angl. *immediate cause*) doktrina

Vadovaujantis artimiausios priežasties doktrina įvykis pripažįstamas draudžiamuoju ir draudimo išmoka išmokama, kai priežasčių daugeto atveju draudžiamoji rizika yra arčiausiai žalos laiko ir erdvės prasme, tiesiogiai ją sukelia ir yra paskutinė įvykių priežasčių grandinėje. Lietuvos teisės literatūroje „*immediate cause*“ dažniausiai verčiama kaip „tiesioginė priežastis“. Toks vertimas ne visai atitinka šios doktrinos esmę, nes tiesiškai reikšminga ne tiesioginė priežastis, o artimiausia priežastis, t. y. esanti arčiausiai žalos. Todėl siūlytina vartoti artimiausios priežasties sąvoką.

Kaip pavyzdį, kuris padėtų aiškiau suprasti šios doktrinos esmę, galima paminėti jau nagrinėtą *Spece v. Erie Insurance Group* bylą. Šioje byloje žaibas trenkė į transformatorių, todėl nutrūko elektros tiekimas namui. Šis elektros sutrikimas sustabdė vandens siurblio veikimą, ir vanduo užtvindė rūšį. Jeigu bylą sprendęs teismas, nagrinėdamas žalos priežasčių seką, būtų vadovavęsis ne būtiniosios, o artimiausios priežasties doktrina, įvykis būtų pripažintas draudžiamuoju tik tuo atveju, jeigu pagal draudimo sutartį turtas būtų apdraustas nuo vandens poveikio rizikos.

Šios teorijos taikymo pavyzdžių yra ir Lietuvos teismų praktikoje. Lietuvos apeliacinio teismo byloje Nr. 2A-308/2007 ieškovas reikalavo priteisti atsisakytą išmokėti draudimo išmoką, nes sudegė jo autobusas, kuris buvo apdraustas transporto priemonių (Kasko) draudimu. Draudikas atsisakė išmokėti draudimo išmoką remdamasis ekspertizės aktu bei Draudimo taisyklėmis ir teigdamas, kad autobusas buvo naudojamas nesilaikant transporto priemonės eksploatavimo taisyklių, ir tai sukėlė gedimą.

Teismas, įvertinęs aplinkybę, kad draudimas pagal šalių sudarytą draudimo sutartį apėmė ir tokį draudžiamąjį įvykį kaip gaisras, padarė išvadą, kad ieškovas, sudarydamas draudimo sutartį, pagrįstai tikėjosi, kad autobusas draudžiamas ir nuo gaisro, *neatsižvelgiant į jo priežastis* (išskyrus CK 6.1014 numatytus atvejus). Todėl aiškindamas draudimo sutarties esmę bei draudėjo, sudariusio draudimo sutartį prisijungimo būdu, tikslus, teismas konstatavo, jog negalima sutikti su tokiu Draudimo taisyklių aiškinimu, kad gaisras, kilęs dėl automobilio mazgo ar detalės gedimo, galėtų būti laikomas nedraudžiamuoju įvykiu. Teismas nurodė, kad sprendžiant iš jau minėtos aplinkybės, kad autobusas buvo sunaikintas dėl jame kilusio gaisro, kuris ir buvo susijęs *tiesioginiu priežastiniu ryšiu* su ieškovo patirta žala, daroma išvada, kad autobusas buvo sunaikintas dėl draudžiamąjo įvykio, numatyto Draudimo taisyklėse, todėl atsakovas, kaip draudikas, privalo įvykdyti draudimo sutartimi prisiimtą įsipareigojimą – sumokėti kitai šaliai, draudėjui, ieškovui draudimo sutartyje nustatytą draudimo išmoką.

Taigi, šioje byloje teismas aiškiai nurodė, kad priežastinis ryšys nustatomas tarp žalos ir artimiausios jos priežasties. Jeigu artimiausia laike ir erdvėje priežastis yra apdrausta, įvykis pripažįstamas draudžiamuoju ir išmoka išmokama. Pasakytina, kad užsienio doktrinoje ši priežastinio ryšio teorija yra dažnai kritikuojama, o teismai vis rečiau ją taiko bylose. Pagrindinis šią doktriną kompromituojantis argumentas yra tai, kad paskutinė laike priežastis nebūtinai yra pagrindinė įvykio priežastis, ji gali būti atsitiktinė, o tokia priežastimi pagrįstas išmokos išmokėjimas arba atsisakymas ją išmokėti pažeistų teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principus.

Užsienio praktikoje ir teorijoje remiantis šia doktrina nekeliamas klausimas dėl draudimo išmokos mažinimo ar nemokėjimo *neatsižvelgiant į tai, ar priežastys, sukėlusios žalą, yra apdraustos, neapdraustos ar apskritai sutartyje neapibrėžtos, nes draudimo išmokos mokėjimą vienareikšmiškai lemia priežasčių grandinėje arčiausiai žalos esantis įvykis: jeigu šis įvykis apdraustas – visas nuostolis yra atlyginamas, jeigu ne – draudimo įmonė turi teisę išmokos nemokėti.*

Pasakytina, kad šios teorijos taikymas nėra naudingas nei draudikui, nei draudėjui, nes iš esmės pažeidžiamas teisėtų lūkesčių principas – žalos atlyginimas negali būti protingai prognozuojamas. Atitinkamai šios teorijos taikymas praktikoje turi būti griežtai apribotas ir ja neturėtų vadovautis Lietuvos teismai sprenddami draudimo bylas.

2.3. Veiksmingos tiesioginės priežasties doktrina

(angl. „*efficient proximate cause*“)

Vadovaujantis šia doktrina tais atvejais, kai žala padaroma dėl kelių priežasčių, norint teisingai išspręsti klausimą dėl įvykio pripažinimo draudžiamuoju ir draudimo išmokos mokėjimo, reikia nustatyti, kuri iš žalos priežasčių buvo dominuojanti (veiksmingiausia). Jeigu draudimo rizika iš visų žalą sukėlusių rizikų pripažįstama veiksminga tiesiogine žalos priežastimi, įvykis laikomas draudžiamuoju ir draudimo išmoka išmokama. Nuostolis pagal draudimo sutartį neatlyginamas, jeigu rizika, iš esmės nulėmusi žalą, yra nedraudžiamoji, *neatsižvelgiant į tai, kad prie žalos atsiradimo prisidėjo kitos rizikos, kurios buvo apdraustos.*

Užsienio valstybių praktikoje teismai šiai doktrinai apibrėžti vartoja įvairias sąvokas: „*efficient cause*“, „*efficient proximate cause*“, „*proximate cause*“, „*dominant cause*“¹² ir kt. Lietuvos teisės mokslininkų darbuose „*efficient proximate cause*“ paprastai verčiama kaip „artimiausia priežastis“¹³. Toks vertimas kritikuotinas, nes „artimiausia priežastis“ lingvistiškai pirmiausia suprantama kaip priežastis, esanti arčiausiai žalos laiko ir erdvės prasme. Tuo tarpu pagal šią doktriną priežastis, nuo kurios priklauso nuostolių atlyginimas, nebūtinai turi būti paskutinė priežasčių grandinėje. Nustatinėjant tiesioginę priežastį svarbu nustatyti, ar tam tikra rizika yra pajėgi pati viena sukelti žalą.

Lietuvos teismų praktikoje veiksmingos tiesioginės priežasties doktrinos taikymą galima išvelgti LAT civilinėje byloje, kurioje ieškovas prašė pripažinti laivo avariją draudžiamuoju įvykiu¹⁴. Šioje byloje buvo nustatyta, kad ieškovas sudarė su atsakovu turto draudimo sutartį, pagal kurią ieškovas apdraudė savo pramogų laivą nuo audros, krušos, nuošliaužos, poplūdžio, liūties, sniego slėgio. Byloje ieškovas nurodė, kad, esant staigiems ir dideliems vandens lygio poplūdziams Nemuno upėje, įvykusios avarijos metu laivas buvo nepataisomai sugadintas, tačiau atsakovas atsisakė išmokėti draudimo išmoką motyvuodamas tuo, kad laivas nebuvo apdraustas nuo laivo sugadinimo ar sunaikinimo dėl jo susidūrimo su kitais nejudančiais ar judančiais daiktais. Byloje buvo nustatyta, kad laivas buvo sugadintas avarijos, kilusios dėl staigių ir didelių vandens lygio pokyčių Nemuno upėje bei laivo korpuso pažeidimų, kurie atsirado laivui nusileidus ant dugne esančio akmens. Apeliacinio teismo kolegija konstatavo, kad Valstybinės vidaus vandenų laivybos inspekcijos viršininko sudaryta komisija, tyrusi įvykį, nustatė, jog po laivo korpuso akmuo, pažeidęs laivą, atsirado būtent dėl vandens lygio pokyčių. Kasacinis teismas sutiko su Apeliacinio teismo išvadomis ir nurodė, kad atsakovas nagrinėjamoje byloje neįrodė aplinkybių, atleidžiančių jį nuo draudimo išmokos išmokėjimo, t. y. neįrodė, kad akmuo po laivu atsirado ne dėl nuošliaužos ir poplūdžio sąveikos ir kad laivo avarija negali būti siejama su poplūdžiui bei nuošliaužai būdingų elementų sąveikos visuma, todėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartį priteisti ieškovui draudimo išmoką paliko nepakeistą.

Teismai šioje byloje stengėsi nustatyti pagrindinę žalos priežastį, į kurią atsižvelgdami ir sprendė klausimą dėl įvykio pripažinimo draudžiamuoju. Apeliacinis teismas buvo nurodęs, kad visiems yra žinomas gamtoje vykstantis reiškinys, kai po poplūdžio (vandens pakilimo) vyksta vandens atoslūgis (vanduo atslūgsta), tai yra keičiasi vandens lygis. Dėl šių vandens lygio pokyčių po laivo korpusu ir atsirado akmuo, kuris pažeidė laivą¹⁵. Taigi, teismų nuomone, dominuojanti laivo avarijos priežastis, kuri ir sukėlė tolesnę tarpusavyje priklausomų priežasčių grandinę, yra būtent poplūdis.

12 Michael, E. Bragg. Concurrent Causation and the Art of Policy Drafting: New Perils for Property Insurers. *20 Forum* [interaktyvus]. 1985, 385 [žiūrėta 2008-08-09]. <<http://heionline.org>>.

13 Kontautas, T., p. 71.

14 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-80/2008.

15 Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-299/2007.

Manytina, kad toks teismų sprendimas negali būti vienareikšmiškai vertinamas. Poplūdis suprantamas kaip nereguliarus vandens pakilimas, pavyzdžiui, sugriuvus dirbtinei arba natūraliai užtvankai, sukeltas stipraus lietaus, žemės drebjimo ar ugnikalnio išsiveržimo. Taigi, įvykiai, sukeltantys poplūdį, gali būti labai įvairaus pobūdžio. Tačiau byloje teismai nenustatinėjo poplūdžio priežasčių, nors šios priežastys nėra tiek nutolusios nuo padarytos žalos, kad jas galima būtų ignoruoti. Jeigu poplūdį sukėlė, pavyzdžiui, sugriuvusi užtvanka, o ši rizika nebuvo apdrausta draudimo sutartimi, tokio fakto nustatymas galėtų turėti įtakos galutiniam sprendimui dėl žalos atlyginimo. Taigi, nustatant dominuojančią žalos padarymo priežastį svarbu identifikuoti visas galimas ir per daug nuo žalos nutolusias priežastis, jas tinkamai įvertinti bei išanalizuoti jų tarpusavio sąveiką.

Veiksmingos tiesioginės priežasties doktriną pripažįsta ir taiko daugelis užsienio valstybių. JAV Kalifornijos valstijos aukščiausiojo teismo byloje *Sabella v. Wisler* ieškovai Luciano ir Diane Sabella padavė į teismą J. W. Wislerį, kuris jiems pardavė nekokybišką namą, pastatytą ant užpildo karjero. Draudimo įmonė „National Union“ buvo apdraudusi sutuoktinius Sabella visų rizikų turto draudimu. Po kelerių metų gyvenimo name pro kanalizacijos vamzdžius pradėjo sunktis vanduo. Dėl šio pratekėjimo ir netinkamai užpildo karjero žemė po Sabella namu nusėdo, padarydama šiam namui žalos. Pagal draudimo sutartį žemės nusėdimas buvo nedraudžiamoji rizika, o statybos brokas – draudžiamoji rizika. Teismas atmetė draudiko „National Union“ argumentą, kad draudėjai Sabella nuostolio nebūtų patyrę, jeigu nebūtų kilusi nedraudžiamoji rizika¹⁶. Faktas, jog per pirmus ketverius metus namui nebuvo padaryta žalos, įtikino teismą, kad netinkamas kanalizacijos vamzdžio paklojimas (draudžiamoji rizika), o ne žemės nusėdimas (nedraudžiamoji rizika) buvo veiksminga tiesioginė nuostolio priežastis.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad vadovaujantis veiksminga tiesiogine priežasties doktrina, draudimo apsauga taikoma, kai draudžiamoji rizika yra dominuojanti, pagrindinė nuostolio priežastis. Faktas, kad nedraudžiamoji rizika prisidėjo prie žalos, neužkerta kelio draudiko pareigos išmokėti draudimo išmoką atsiradimui, jeigu ši nedraudžiamoji rizika buvo nutolusi (ne pagrindinė) nuostolio priežastis.

Palyginus visas anksčiau išvardytas doktrinas darytina išvada, kad veiksmingos tiesioginės priežasties doktrina labiausiai atitinka draudėjo ir draudiko interesus, užtikrina jų pusiausvyrą ir teisingą sprendimą dėl draudimo išmokos mokėjimo, nes siekia išaiškinti pagrindinę, svarbiausią, dominuojančią žalos priežastį.

Išvados

1. Priežastinis ryšys deliktinėje civilinėje atsakomybėje ir turto draudimo teisiniuose santykiuose nėra tapačios teisinės kategorijos, tačiau teismai ne visada suvokia esamą tarp jų skirtumą. Draudimo teisiniuose santykiuose svarstant, ar kilo pareiga atlyginti žalą, svarbu nustatyti faktinį, objektyvų priežastinį ryšį, tuo tarpu deliktinės civilinės

16 Smith, R. L.; Simpson, F. A. Causation in Insurance Law. *South Texas Law Review* [interantvus]. 2006, 48 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://images.jw.com>>.

atsakomybės atveju priežastinis ryšys yra svarbus nustatant asmens kaltumą. Tai teisinis priežastinis ryšys.

2. Lietuvos teismai sprendami turto draudimo bylas taiko skirtingas priežastinio ryšio nustatymo taisykles, kurios iš esmės atitinka būtiniosios priežasties, artimiausios priežasties ir veiksmingos tiesioginės priežasties doktrinų požymius. Tokia nevienalytė teismų praktika pažeidžia teisėtus lūkesčius ir daro neigiamą įtaką tiek draudėjo, tiek draudiko interesams.

3. Iš visų minėtų doktrinų veiksmingos tiesioginės priežasties doktrina labiausiai atitinka draudėjo ir draudiko interesus, užtikrina jų pusiausvyrą ir teisingą sprendimą dėl draudimo išmokos mokėjimo tais atvejais, kai nuostolis patiriamas dėl kelių rizikų veikimo, nes siekiama išaiškinti pagrindinę, svarbiausią, dominuojančią žalos priežastį. Tačiau teismai, užtikrindami teisingą šios doktrinos taikymą, turėtų stengtis identifikuoti visas galimas ir per daug nuo žalos nenutolusias priežastis ir išanalizuoti jų tarpusavio sąveiką.

4. Lietuvoje tikslinga numatyti sąlygas, kurios leistų atsisakyti mokėti arba mažinti draudimo išmoką ne tik Draudimo įstatymo ir Draudimo taisyklėse numatytais atvejais, bet ir atsižvelgus į konkrečias draudžiamąjį įvykio aplinkybes.

Literatūra

- Brewer, W. C. Concurrent Causation in Insurance Contracts. *Michigan Law Review* [interaktyvus]. 1961, 8 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://www.heinonline.org>>.
- Douglas, G. Houser, Christopher, M. Kent. Concurrent Causation in First-Party Insurance Claims: Consumers Cannot Afford Concurrent Causation. *Tort & Insurance Law Journal* [interaktyvus]. 1986, 573 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://www.heinonline.org>>.
- Fierce, R. A. Insurance Law - Concurrent Causation: Examination of Alternative Approaches. *Southern Illinois University Law Journal* [interaktyvus]. 1985, 527 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://www.heinonline.org>>.
- Kontautas, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007.
- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-104/2005.
- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-308/2007.
- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-299/2007.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-554/2007.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-556/2005.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-454/2005.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2006.

- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-518/2006.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-345/2007.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-80/2008.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-45/2008.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-98/2008.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr.74-2262.
- Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr.73-1742.
- Lynch, C. L. Concurrent Causation Exclusion: Don't Let Your Insurer Turn Your All-Risk Coverage into No-Risk Coverage. *Risk Management Letter* [interaktyvus]. 2005, 3 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://www.lindquist.com>>.
- Lowry, H. and Rawlings, P. Proximate Causation in Insurance Law. *The Modern Law Review Limited* [interaktyvus]. 2005, 66 [žiūrėta 2008-08-09]. <<http://web.ebscohost.com>>.
- McDowell, B. Causation in Contracts and Insurance. *Connecticut Law Review* [interaktyvus]. 1988, 569 [žiūrėta 2008-08-16]. <<http://www.heinonline.org>>.
- Michael, E. Bragg. Concurrent Causation and the Art of Policy Drafting: New Perils for Property Insurers. *20 Forum* [interaktyvus]. 1985, 385 [žiūrėta 2008-08-09]. <<http://heinonline.org>>.
- Mikelėnas, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003.
- Phillips, M. C., Coplen, L. L. Concurrent Causation versus Efficient Proximate Cause in First-Party Property Insurance Coverage Analysis. *Brief* [interaktyvus]. 2007, 36 [žiūrėta 2008-08-09]. <<http://heinonline.org>>.
- Smith, R. L., Simpson, F.A. Causation in Insurance Law. *South Texas Law Review* [interaktyvus]. 2006, 48 [žiūrėta 2008-08-02]. <<http://images.jw.com>>.
- Withers, R. D. Proximate Cause and Multiple Causation in First – Party Insurance Cases. *20 Forum* [interaktyvus]. 1985, 256 [žiūrėta 2008-08-16]. <<http://heinonline.org>>.

PRACTICAL ASPECTS OF USE OF THE PROPERTY INSURANCE CAUSATION RULES IN CASE LAW

Erikas Saukalas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The issue of causation is a cornerstone of the property insurance contract. Any coverage provided by the policy relates to existence of a causal connection between the loss and the peril covered. Frequently cases of loss of property involve more than one peril that may be considered legally significant. If one of the causes (perils) falls within the coverage grant, disputes over coverage can arise. The Lithuanian law and doctrine is silent regarding the question which causation rules could be applicable in multiple causation cases. Therefore,*

the study examines Lithuanian case law of in order to determine how this issue is solved by the courts. The author also analyses the most significant foreign cases that represent different approaches to causation issues in property insurance cases.

The author argues that the concept of causation under tort law should be distinguished from the concept of causation applied in insurance property contracts. In tort law causation establishes tortfeasor's liability for damages, assigning the guilt to the parties that are responsible for creation of the harmful conditions. In the field of property insurance, the insurers and the insured are not concerned with the question whether the insured are liable for the damages to others; their only concern lies with the nature of the damage and how it was inflicted. The article reveals that Lithuanian judges do not always understand this difference.

The examination of the court cases shows that the courts apply different property insurance causation rules, which could be attributed to immediate cause, "but for" cause, and efficient proximate cause doctrines. Such practice of applying different rules contradicts with the concept of legitimate interests and is detrimental to the interests of both the insurer and the insured.

The author suggests that in cases when the loss is caused by the concurrence of two or more perils the proximate cause rule is the most appropriate and thus should be applied. The proximate cause is attributed to the peril, which is determined to be efficient proximate cause of losses, i.e. it is the peril that sets subsequent perils in motion. Following this doctrine, the courts should determine all relevant causes and then identify the most important cause of loss and attribute the loss to that cause.

Article also explores the possibility of establishing legal conditions which would allow releasing an insurer from payment of the insurance benefit or giving him the right to reduce the benefit not only under the provisions of the Law on Insurance and Insurance Policy Conditions but also taking into account particular circumstances of the insured event.

Keywords: *causation, property insurance contract, proximate cause, efficient cause, insurance contract.*

Erikas Saukalas, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: verslo teisinės aplinkos tyrimai.

Erikas Saukalas, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Business Law, lecturer. Research interests: research of business legal environment.

